

עין משפט
גזר מצוה

א נטור א"ח ס"ר מקנן:
קא ב ג ד מיי פ"ה מהל' תענית הל' ג ד [ד] מנג עשין דרבנן ג טור א"ח סימן תקמט וס"י מקנן:

רבינו חננאל

ופריק רב פפא הכי קאמר, בזמן שיש שלום, כלומר כל זמן שבית המקדש קיים, יהיה לששון ולשמחה. יש שמר צום, אין שמד ואין שלום, כגון עתה בזמן הזה, רצו מתענין רצו אין מתענין. וכיון שאם רצו שלא להתענות בהן אין חובה עליהן, לפיכך אין שלוחין יוצאין בהן. אי הכי ומפני מה יוצאין באב. ופרקינן משום שהוכפלו בו צרות, מפני שחרב בו הבית בראשונה ובשנייה, ונלכדה בית תיר, ונחרשה העיר, קבלו עליהן ט' באב צום לעולם בגולה, ואצ"פ שאין שם שמד בזמן הזה לפיכך יוצאין באב. תניא אמר ר' שמעון בן יוחי ד' דברים היה ר' עקיבא דורש ואילו הן. א' ותירא שרה את בן הגר המצוית וגו'. ב' הצאן ובקר ישחת להם וגו'. ג' כי אדם יושבי החרבות על אדמת ישראל וגו'. ד' כי אמר ה' צום הרביעי וגו'.

ואלו ד' דברים מפורשין בספרי דבי רב ובתוספתא (ו)בפסכת סוטה. ואמר ר' שמעון בן יוחי זה אחד מן ד' דברים שהיה ר' עקיבא דורש ואף אני דורש כמותו, ולא חילפתי על דבריו אלא בגזא העשירי בלבד, שהוא אומר עשרה בטבת שבו סמך מלך בבל על ירוש', ואני אומר צום העשירי זה ה' בטבת, שבאתה שמועה לגולה כי נחרבה העיר ונשרף הבית. ונאקין דבריו מדבריו, שהוא אומר בתמוז הובקעה העיר, ובאב נלכדה העיר, ובתשרי נהרג גדליה בן אחיקם, ובטבת סמך מלך בבל. נמצאו הדברים הללו שלא על הסדר, כי אחרי שנלכדה העיר ונשרף הבית, מזכיר סמיכת החיילות על ירושלים. ואצ"פ שהוא על הסדר לסדר החודשים, שמחשב רביעי תמוז, ואב חמישי, ותשרי שביעי, וטבת עשירי, הפורעניות אינם על הסדר, שמאחר הסמיכה מן הדשריפה. ואני מונה לסדר הדשים [ו]לסדר פורעניות על הסדר, בחדש הרביעי הובקעה העיר, ובחמישי נלכדה, ובשביעי נהרג גדליה בן אחיקם ובעשירי באת שמועת הפורעניות הללו בגולה בבל, ועשו יום שמועה כיום שריפה.

איתמר רב ור' חנינא אמרו בטלה מגילת תענית. פיר' כל הכתוב במגילת

תענית, די לא לאיתענאה בתוך, וכי כמו ימים טובים שאסור להתענות

בהן, בטלה, וכל הרוצה

יהי:

הוא"ל והוכפלוּ בו הצרות.
זיום שצעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדמתן צפרק צמרל דמענית (דף טו.) אבל חורבן בית המקדש תקיפא טונא ועוד לא דמי לט' באב דלר"ה אחת הוכפלה זו:
זל תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר.

ו היינו צראשונה אבל צשניה הובקעה

צ"ז ומשום הכי עבדינן צ"ז תענית והך צרייתא מתנינן צירושלמי וגרסי' צה י"ז בתמוז ואע"ג דכתיב צקרא צתשעה לחדש קלקול חשצנות היו שם ופליג אש"ס דידן ורובה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשצונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סגורים:
זל תשעה באב שבו נשרף. צפרק צמרל דמענית (דף טט.)
רמי קראי אהדדי דצסוק מלכיס כתיב דנשרף צשצעה וצספר ירמיה כתיב צעשור לחדש וישרוף וגו' ומשני דצו' לחדש נכנסו ארזיס להיכל ואכלו ושמו זו [צציען] שמיני ותשעי עד שפנה היום לעתומי ערב הלימו זו האם ונשרף עד שקיעת

החמה צעשור:

וירד רבי אליעזר ורחץ. ממתני' דעל כסליו מפני מנוכה לא הוה ליה לאקשוי דלעולם לא חשיב יו"ט ואפילו הכי מדליקין נרות וזכר לנס:

ומיפוק

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

דאמר רב חמא בר ביזנא כו'. דכולהו ימי תענית ניניהו בזמן הזה שאין צהמ"ק קיים ומתניתין בזמן הזה קא מיייר מדקמני וכשהמקדש קיים כו' :
שיש שלום. שאין יד העוזדי כוכבים תקיפה על ישראל:
יהיו לששון ולשמחה. ליאסר צהספד וצתענית:
יש גזרת המלכות (ט) **זום.** חוצה להתענות צהן:
רלו אין מסענין. וכיון דרשות הוא לא מטרחינן שלוחים עלייהו:
ארבעה דברים הללו כו'. וזו אחת מהן והג' שנוין בתוספתא דסוטה (י) ובסיפרי (ט) **זן אדם יושבי** החרצות וגו' (ט) האלן והצקר ישחט וגו' (ט) ומרל שרה את בן הגר המצריט וגו' [גדאשית כא]:

סמך מלך צבל. התחיל לצור עליה:
שמועה לגולה. לגלות יכניה שגלו לצבל אחת עשרה שנה לפני החורבן:
שאני אומר על ראשון. שצסדר מקרא:
ראשון. לפורענות. צתחלה הובקעה העיר ואח"כ נשרף הצית צתשעה צבא וצתשרי שלאחריו נהרג גדליה וצטצת שלאחריו צתאחה השמועה:
והוא אומר על ראשון. שצפסוק אחרון לפורענות:
ועל אחרון. שצמקרא ראשון לפורענות שהרי תחילה סמך ואח"כ הובקעה נמלא י"ז בתמוז שהוא ראשון צמקרא אחרון לסמיכת צבל שהוא מאוחר צמקרא:
אלא שהוא מונה לסדר חדשים. ואמר שלא הקפיד המקרא אלל על סדר החדשים לכך מנה תמוז קודם לצטת ואני מונה אף לסדר פורענות:
צטלה מנינלם עניינ. ימים טובים שקצעו חכמים ע"י נסים שאירעו צזה ואסרום צתענית ויש מהן אף צהספד וצתצו:
דלא להאמענאה צהו כו' עכשיו שחרצ הצית צטלו ומותרין צהספד וצתענית: אין שלום זום. ואע"ג דבזמן הצית קריניהו מועדים טובים:
וסהך נמי. דמגילת תענית כי הני משוינן להו כי הכי דהני צטלי הני נמי צטלי:

דסלינוה צצנין. דע"י החורבן הוקצעו לצום ועל ידי הצנין הוקצעו ליום טוב שצשנצנה צית שני שלחו צני הגולה האצכה צחדש החמישי הנור כאשר עשימי זה כמה שנים מיוס החורבן כמו שנאמר שם (זכריה ו) שהשיצם הקצ"ה כי צמתם וספוד צחמישי וצצציעי וזה שצעים שנה וגו' ומכאלן ואילך יהיו לששון ולשמחה ולמועדים טובים:
וירד ר' אליעזר כו'. ורצי אליעזר ורצי יהושע אחר חורבן הצית הוו דצימי רבן יוחנן צן זכאי רצס חרצ הצית:
הפענו. כלומר עשו תשובה:
דמפרסם ניסא. כצר הוא גלוי לכל ישראל ע"י שנהגו צו המצות והחזיקו צו כשל תורה ולא נכון לצטלו:
צטלמא צסארי כו'. כך כתוב צמגילה לשון ארמי צטילת אדכרתא ציטלו אזכרת שם שמים מן השטרות וצקושי יכלו לצטל סצכר נגהו העם וכששמעו חכמי' וצטלוס הוכשר הדצר צענייהם ונחשצ להם לנס ועשאוהו י"ט:

ומיפוק

להזכיר שם שמים בשטר כלל ובטלוהו, ואותו היום שנזרז כו' ג' בתשרי היה ועשאוהו וקבעוהו כמו יום טוב שאסור בתענית. ואי ס"ד בטלה מגילת תענית וכל הרוצה להתענות מתענה, הראשונות בטלו אחרונות מחדשין. ופרקינן זה שקבעוהו לשלשה בתשרי יום טוב בזמן שהיה הבית קיים, וכי אמרינן אגן דבטלה מגילת תענית אחר חרבן הבית.

מסורת הש"ס

א) [פי' ע"ז מתלא צביי א"ח רש ס"ר מקנן, ב) [ג' [ג'י הטור א"ח ס"ר מקן רבא], ג) [נמקום גזרת מלכות צס"א: שמה, וכן לללן, ד) מענית כו:, ט) [מוספי דסוטה ספ"ו, ו) [ג'יל צחודש הרביעי], ו) הרא"ש גרס רב הויל ורב חוננל, ח) [נצס"א: יין הרשעה שמד], ט) צס"א: יש שמה, י) [ספ"ו], יא) [וואחתין ד], יב) [ויוחאלל לג], יג) [נצמדכ יא], יד) [ורצה מתקן שם צתענית כח:],

והשולם אהבה

תורה אור השלם
1. כה אמר י' צבאות צום הרביעי יצאום החמישי יצאום השביעי יצאום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמערדים טובים והאמת והשלום אהבה

זכריה ח יט

2. בחדש הרביעי בתשעה לחדש וחקוק הרעב בעיר ולא יהיה לקום לעם הארץ:

ירמיה נב ו

3. יהי דבר י' אלי בשנה התשיעית בחדש הרעב בעיר ולא יהיה לקום לעם הארץ:
4. יהי בשתי עשרה שנה בעשירי בשנה לחדש לחתונה כא אלי הפליט מירושלם לאמר הקרה העיר:

יחזקאל לא כא

גליון הש"ס

גכ' ואני אין דורש בבורו. עיין צספר כרזי יוסף יו"ד ס"ר רמז סעף ג:

מוסף רש"י

ביתר. עיר גזולה והיו ישראל דרין צב, צתסכת גיטין פרק חקוקין (ט) אשקא צדיספק מרז צימר (תענית כז.)

רבינו חננאל (המשך)

שלש צצומת הוא דתליניהו רחמנא בבנין הבית, אבל הנה צדקיימי באסור, הכי קיימי עד עכשיו. ומתיב רב כהנא על מאן דאמר בטלה מעשה מגילת תענית, מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, ואמר לחן ר' יהושע צאו והתענו על מה שענינחם. א) כלומר, עברתם. ופרקינן שני חנוכה דאיכא מצות הדלקת נר, ונדחה, אלא משום דמפרסם ניסא דחנוכה. ואותבון תוב מיהא, בתלתא בתשרי בטילת אדכרכתא מן שטריא כול', פיר', היו כותבין בשטרות בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא כהן ליי' עלין ואמרו חכמים למחר פורע זה את חובו ונמצא שטר קרעו מושלך באשפה ושם עלין כתוב בו, וגזרו שלא

להזכיר שם שמים בשטר כלל ובטלוהו, ואותו היום שנזרז כו' ג' בתשרי היה ועשאוהו וקבעוהו כמו יום טוב שאסור בתענית. ואי ס"ד בטלה מגילת תענית וכל הרוצה להתענות מתענה, הראשונות בטלו אחרונות מחדשין. ופרקינן זה שקבעוהו לשלשה בתשרי יום טוב בזמן שהיה הבית קיים, וכי אמרינן אגן דבטלה מגילת תענית אחר חרבן הבית.

^[6] נראה דל"ל עברתם על דברי חכמים.

והוא"ל והוכפלוּ בו הצרות.
זיום שצעה עשר בתמוז נמי אירע חמשה דברים כדמתן צפרק צמרל דמענית (דף טו.) אבל חורבן בית המקדש תקיפא טונא ועוד לא דמי לט' באב דלר"ה אחת הוכפלה זו:
זל תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר.

ו היינו צראשונה אבל צשניה הובקעה

צ"ז ומשום הכי עבדינן צ"ז תענית והך צרייתא מתנינן צירושלמי וגרסי' צה י"ז בתמוז ואע"ג דכתיב צקרא צתשעה לחדש קלקול חשצנות היו שם ופליג אש"ס דידן ורובה לומר דמתוך טרדתם טעו בחשצונם ולא רצה הפסוק לשנות מכמו שהיו סגורים:
זל תשעה באב שבו נשרף. צפרק צמרל דמענית (דף טט.)
רמי קראי אהדדי דצסוק מלכיס כתיב דנשרף צשצעה וצספר ירמיה כתיב צעשור לחדש וישרוף וגו' ומשני דצו' לחדש נכנסו ארזיס להיכל ואכלו ושמו זו [צציען] שמיני ותשעי עד שפנה היום לעתומי ערב הלימו זו האם ונשרף עד שקיעת

החמה צעשור:

וירד רבי אליעזר ורחץ. ממתני' דעל כסליו מפני מנוכה לא הוה ליה לאקשוי דלעולם לא חשיב יו"ט ואפילו הכי מדליקין נרות וזכר לנס:

ומיפוק